

III

היאבקות היהודים על חלקם במערכה האנטי-נאצית

כב

ביום 29 באוגוסט 1939, עם החרפת המשבר המדיני באירופה, הודיע נשיא הסוכנות היהודית לארץ-ישראל ח. ווייצמן במכתב לראש הממשלה הבריטית נ. צ'מברלין על נכונותו של העם היהודי להתגייס למערכה ועל רצונם של היהודים להשתתף בה במיטב יכולתם:

בשעה זו, שעת משבר חמור ביותר, מתגברת ההכרה, כי על היהודים לתרום תרומתם להגנת הערכים המקודשים, והיא מעוררת אותי לפנות אל ה. מ. במכתב זה. ברצוני לאשר בצורה ברורה ביותר את ההצהרה שחברי ואני מסרנו באמצע החודש שעבר, „כי היהודים עומדים לימין בריטניה הגדולה ויילחמו לצד הדימוקרטיה“. ברצוננו לפעול מתוך התאמה גמורה לתכנית הכללית של הפעולות הבריטיות, ולפיכך אנו מוכנים להעמיד את עצמנו, בכל הענינים, כגדולים כקטנים, לרשותה של הממשלה הבריטית. הסוכנות היהודית מוכנה לגשת מיד לסידורים לשם שימוש בכוחות היהודים ובהכשרתם הטכנית.

בזמן האחרון נתגלעו חילוקי-דעות פוליטיים בין הסוכנות היהודית ובין ממשלת המאנדאט. היינו רוצים שחילוקי-דעות הללו יידחו לנוכח צרכי השעה הדהופים יותר, והריני מבקש לקבל את ההצהרה הזאת באותה הרוח שהיא נמסרת.

ח. ווייצמן

29 באוגוסט 1939

נשיא הסוכנות היהודית לארץ-ישראל

לפי ההודעה של סוכנות „פאלקור“, מיום 5 בספטמבר 1939.

כג

ביום 2 בספטמבר 1939, למחרת היום שבו החלה גרמניה הנאצית במלחמה ויום לפני הכרות המלחמה מצד בריטניה על גרמניה, המציא ראש המיניסטרים הבריטי תשובה זו על מכתבו של ח. ווייצמן שנשלח בשם הסוכנות היהודית:

„הייתי רוצה להביע את הערכתי החמה לתוכן מכתבך ולרוח שעוררה אותו. אמנם קיימים חילוקי-דעות בין ממשלת המאנדאט ובין הסוכנות היהודית בנוגע למדיניות בארץ-ישראל. אך אני מקבל ברצון את ההבטחה הכלולה במכתבך. אני

מציין בעונג, כי בשעת-חירום קשה זו, כשקנינים היקרים לנו נתונים בסכנה, יכולה בריטניה לסמוך על שיתוף-פעולה בלב שלם מצד הסוכנות היהודית. ודאי לא תוכל לצפות, כי בשלב זה של היום אגיד לך יותר מאשר זאת: הבטחתכם, הנובעת מתוך הרדה לטובת הכלל, נתקבלה ברצון ותושם אל לב.

נוויל צ'מברליין

ראש הממשלה הבריטית

לפי טוכנות „פאלקור“, 2 בספטמבר 1939.

כד

אנא, 6 בספטמבר

בשלושה בספטמבר 1939, בו ביום שבריטניה-הגדולה ביחד עם בתי-בריתה צרפת הכריזו מלחמה על גרמניה הנאצית, הוציאה הסוכנות היהודית לארץ-ישראל כרוז זה: הגורל נפל.

ממשלת ה. מ. קראה היום למלחמה על גרמניה של היטלר. בשעת-חירום זו נתבע הישוב היהודי להתייבב למשמרת משולשת: להגנת המולדת, לשלום האומה העברית ולנצחונה של האימפריה הבריטית. הספר-הלבן ממאי 1939 פגע בנו קשה, וכמקודם נעמוד במלוא יכולתנו על זכות העם היהודי במולדתו. אולם התנגדותנו למדיניות הספר-הלבן לא היתה מכוונת נגד אנגליה והאימפריה הבריטית. המלחמה שהוטלה עכשיו על בריטניה-הגדולה עלידי גרמניה הנאצית היא מלחמתנו, וכל העזרה, שיהא ביכולתנו וברשותנו להושיט לצבא הבריטי ולאומה הבריטית — ניתן בנפש חפצה. אין יודע, מהו הגורל הצפוי לארצנו במלחמת-איתנים זו. חובתנו הראשונה היא לשמור על שלום הישוב וקיומו, להגבירו בחומר וברוח ולהכשירו לתפקיד הקשה והגדול שיעדה לו ההיסטוריה היהודית. ביתר שאת עלינו לקיים ולהאדיר עכשיו את עמדות היצירה והכוח, שהוקמו עלידי שני דורות של חלוצי ישראל במולדתו. במשך שני דורות גלינו כוחנו בבנין וביצירה. נגלה כוחנו אם יידרש — גם במלחמה.

נלכד את השורות, נחזק את האחריית והעזרה ההדדית, נגביר את המשמעת וההתנדבות הלאומית — ונהיה נכונים.

הנהלת הסוכנות היהודית

ירושלים, 3.9.1939

כה

בסוף יוני 1940, עם הצטרפות איטליה למלחמה לצדה של גרמניה הנאצית נגד הברית של בריטניה וצרפת, ועם שביתת-הנשק של הצבא הצרפתי, — מאורעות שעירערו את כל עמדת-הבטחון של בנות-הברית במזרח הקרוב, — הריץ נשיא הסוכנות היהודית דרישה נמרצת אל הממשלה הבריטית בדבר מתן אפשרות ליהודים להגן על ארץ-ישראל. הנה קטעים אחדים מתוך המכתב שהועבר על פי הכתובת של מיניסטר-המושבות הבריטי:

„הבית הלאומי היהודי הוא בסכנה דחופה. מוסוליני, אשר הכניס לפתע גם בארצו את התחוקה האנטישמית, היה תומך למן שנת 1935 בהתנגדות הערבים ליהודים, גם ליבה אותה. עכשיו עלול הוא לפרוח בהתקפה על ארץ-ישראל היהודית. הכוחות הבריטיים יהיו אולי דרושים במקום אחר. אנו מבקשים כי ליהודי ארץ-ישראל תינתן האפשרות המלאה לארגן את הגנת מולדתם. הזמן דוחק. דברים האפשריים היום יהיו בלתי-אפשריים מחר. כל דחיה היא בנפשם של מחצית מיליון היהודים בארץ-ישראל ועלולה לגרום הרס כל עבודתנו“.

בהמשך מכתבו של נשיא הסוכנות היהודית, ה. וייצמן, אל הממשלה הבריטית מובאות ארבע הצעות: (א) ארגון יחידות לוחמות יהודיות; (ב) מתן נשק ליהודים שיאמנו בו להגנתם; (ג) גיוס עזרה כלכלית, כספית וצבאית למען הישוב בארצות-הברית, בדומיניונים ובשאר ארצות הגולה; (ד) הוראות לאדמיניסטרציה הארץ-ישראלית לראות את יהודי הארץ כבני-ברית של בריטניה ולשתפם בהגנת הארץ. המכתב נסתיים בפסוקים נמרצים אלה: „הפעולה נדרשת תיכף ומיד, המהירות במקרה זה תכריע בין חיים ומות. בטרם יבוא הנצחון עלולה ארץ-ישראל היהודית להימצא בסכנה נוראה. אם נגזר עלינו לנפול, יש לנו זכות לנפול בקרב, ועל ממשלת-המנדט החובה לתת לנו זכות אנושית זאת“.

לפי „היאבקות על צבא יהודי“, הוצאת הוועד הארצי למען החייל היהודי, תל-אביב תש"ו.

כו

ביום 6 באוגוסט 1940, עם החמרת המצב בזירת המלחמה במזרח-התיכון, נתעוררו שאלות בבית-הנבחרים הבריטי על הצורך בגיוס הכוח היהודי בארץ-ישראל להגנת הארץ, ואז הודיע מיניסטר-המלחמה הבריטי כי חל מפנה לטובה ביחס הממשלה הבריטית לענין זה:

מיניסטר-המלחמה הבריטי אנתוני עידן הודיע אחר הצהרים בבית-הנבחרים, כי הוחלט להקים פלוגות-צבא ארצישראליות כחטיבות של הצבא הבריטי. דבריו באו כתשובה לשאלה שנשאלה, כיצד אומרת הממשלה להשתמש בכוח-האדם שבארץ-

ישראל למען המלחמה. המיניסטר אמר, כי הארצישראלים רשאים להיכנס לחטיבות השונות של הצבא הבריטי, אולם כתוצאה מהחלטות שנתקבלו זה מקרוב, נעשים עכשיו גם סידורים להקמת מספר פלוגות ארצישראליות מיוחדות.

לפי טוכנות „רויטר“ מיום 6 באוגוסט 1940.

כז

בימים 21 ו-22 באוגוסט 1940 שוב נתעוררה בבית הנבחרים הבריטי שאלת הגיוס היהודי למלחמה, ואז באה הודעת נציג הממשלה שאין אפשרות טכנית להקים צבא יהודי:

בבית הנבחרים נתחדש היום הויכוח על הקמת יחידה צבאית יהודית ועל שיתוף העם היהודי כולו במאמץ המלחמה הבריטי. אחרי תשובתו של המזכיר הממשלתי הפרלמנטרי מר גריג בישיבת בית הנבחרים אתמול שאין עדיין החלטה בענין זה, ביקשו היום צירים שונים מכל המפלגות מאת הממשלה להחיש את ההחלטה ברוח חיובית. הציר דינמאן דרש מאת הממשלה להשתמש בעזרה יהודית צבאית יותר מאשר עד כה; הציר מאנדיר דרש לגייס צבא יהודי על דגלו לא מארץ ישראל בלבד; הציר וג'בווד הדגיש שהחוק העומד היום להצבעה בדבר תקציב המלחמה לא יהיה שלם אם לא יורשה גם ליהודים בכל העולם להשתתף לצד הבריטים במערכת המלחמה.

בשם הממשלה השיב המזכיר הממשלתי הפרלמנטרי מר גריג ואמר: „אין ממשלה יהודית ואין חוקה צבאית של שלטון יהודי, ולפיכך מוכרחים היהודים להילחם כחלק מאיזה ארגון צבאי שהוא, המצוי כבר“.

לפי טוכנות ט"א מיום 22 באוגוסט 1940.

כח

בראשית ספטמבר 1941, מקץ שנתיים להצעה הראשונה של הסוכנות היהודית לא"י בדבר גיוסו של כוח לוחם יהודי, פנה שוב נשיא הסוכנות היהודית ח. ווייצמן אל ראש הממשלה הבריטית וז. צ'רצ'יל במכתב זה:

אדוני ראש הממשלה!

הנני להודות לך על הדברים האדיבים שמסרת לי. אני מעריך אותם מקרב לבי, אך מצבנו נעשה חמור, ואפילו קריטי, במידה כזאת, שמרגיש אני כי עלי להביא לפניך את העובדות בכחב.

שנתיים עברו מאז הצעתי, עם פרוץ המלחמה, לממשלת הוד-מלכותו בשם הסוכנות היהודית ובשם העם היהודי עזרה מלאה של היהודים בארץ ישראל ובעולם כולו. חלפה שנה שלמה מאז נתת את הסכמתך האישית להצעתנו, לגייס „מספר גדול

ככל האפשר של יהודים מארץ-ישראל לשירותים הלוחמים" ולהקים "יחידות צבאיות יהודיות מיהודים שמהוץ-לארץ לשירות במזרח-התיכון, או בכל מקום אחר". אולם נכונותנו לשירות נתקבלה במשך שנתיים אלה רק בדחיות ובהשפלות. אף בארץ-ישראל, מקום שהופך הצורך בשירותנו, לא זכו מאמצינו הנמרצים ביותר אף למלה אחת של הכרה בפומבי. עשרת אלפים יהודים ארץ-ישראליים נלחמו בלב, בתבש, ביוון, בכרתים ובטוריה, אך לעולם אין מזכירים את אנשינו ונמנעים מלהעלות את שמנו. כל מגע או שיתוף-פעולה אתנו לוטים באפלה, כאילו היה בהם כדי לבייש.

בחודש מארס אשתקד, לפני צאתי לארצות-הברית, ניתנה לי, במכתבו של מזכיר-המושבות, ההבטחה, שהקמת הכוח היהודי הלוחם נדחתה שלא ברצון — אולם נדחתה לכל היותר רק לששה חדשים. ידעתי, באיזו התלהבות היתה מתקבלת בקרב אנשינו בארץ-ישראל ובעולם כולו ההודעה, שסוף-סוף אנו עומדים להקים כוח כזה. אולם דבר זה אינו עומד לקום אפילו עתה. אף לאנשינו בארץ-ישראל, אשר ההגנה על ארצם ועל העמדה הבריטית במזרח-התיכון עלולה להיות בשבילם ענין של חיים ומות, פשוטו כמשמעו, ניתן לשרת רק במסגרת של הגבלות ותנאים משפילים.

אף-על-פי שאנו מעוניים על-ידי היטלר כאשר לא עונה שום עם בתולדות הזמן החדש, אף-על-פי שהוא מכריז על עמנו כעל אויבו הראשון, — אף-על-פי-כן מונעים מאתנו את הזכות לראות את שמנו ואת דגלנו מופיעים בין העומדים נגדו במערכה.

ידעתי כי בידודנו זה אינו לפי כוונותיך ולפי רוחך. הרי זה מעללם של אלה שהיו אחראים למדיניות-מינכן באירופה ולספר-הלבן בארץ-ישראל. מקריבים אותנו כדי לרכוש את לב המופתי של ירושלים ואת ידידיו המשמשים את היטלר במזרח-התיכון, אם כי רק על ידי שימוש בכוח בריטי אפשר להבטיח את התנהגות הערבים, כפי שהוכח בעליל בעירק. אך כלום חשיבותם של היהודים היא מועטת כל-כך, כפי שנדמה מתוך היחס אליהם? בליתי ארבעה חדשים באמריקה, סירתתי את הארץ לארכה ולרחבה ועקבתי בתשומת-לב אחרי המתרחש בה. שיווי-המשקל בין הכוחות שם עומד על חוט-השערה. המצב אינו ברור. יש רק קיבוץ לאומי אחד שמוכן להתייצב כולו כאיש אחד לימינה של בריטניה, ולתמוך במדיניות של מתן עזרה לה ללא כל סייג. אלה הם חמשת המיליונים של יהודי אמריקה, החל ממזכיר-המדינה מורגנטאו, המושל ליהמן, השופט העליון פרנקפורטר וכלה באחרון הפועלים והחננונים היהודים. כולם יודעים היטב מה פירושה של מלחמה זו בהיטלר. המדינאים הבריטים הכירו בשעתם, וחזרו והכירו, כי היהודים הם שעזרו בפועל במלחמה האחרונה והכריעו במשקלם את כף-המאזנים באמריקה לטובת בריטניה-הגדולה. צריכים היו לעשות זאת, ויש לשער שיעשו זאת גם הפעם. אולם

המדובר הוא באנשים חיים, בשר ודם. ולנוכח הדחיות וההשפלה המתמדת מתעוררת ההרגשה האלמנטרית של כבוד עצמי ומציבה גבול לשירות, אף אם הוא בא מרצון. יהדות אמריקה מצפה לדיבור — לקריאה מצד ממשלת הוד-מלכות. הקמת כוח צבאי יהודי לוחם יש בה משום קריאה כזו. ציוד מועט אינו יכול לשמש גורם מכריע לעיכוב. הציוד הנמצא בעין, המיועד למטרה מסויימת, לעולם אפשר להש-תמש בו גם בדרך אחרת.

הלא בינתיים נקראו לדגל מאות אלפים של מגוייסים חדשים בקהילות העמים הבריטיים, ואילו עלינו הוטל לחכות להקמת דיביזיה אחת מפאת חוסר ציוד. — אם תגרום להרמת רוחה של יהדות אמריקה, ודאי שישפיע הדבר על הייצור — הנרפה במידת-מה באמריקה — ובזאת יוחזר לך ציוד זה בעודף גדול פי כמה. יותר לי, איפוא, להדגיש, אדוני ראש-הממשלה, שמן הצד הבריטי אין מואסים בדידותנו, וששמנו אינו נמחה בשעה שהיטלר אץ למחות כל זכר לקיומנו. —

שלך בהוקרה

ת. ווייצמן

לפי „ההיאבקות על צבא יהודי“, הוצאת הועד הארצי למען החייל היהודי, תל-אביב, תש"ו.

כט

ביום 14 בנובמבר 1941, לרגל יובלו של העתון היהודי באנגליה „ג'ואיש פרונטיקל“, שלח ראש ממשלת בריטניה, וינסטון צ'רצ'יל, אגרת-ברכה, — כעין אגרת-עידוד ליהדות, הנאנקת בסבל המלחמה:

לרגל יובל המאה של „ג'ואיש פרונטיקל“, שהוא ציון-דרך בתולדות יהדות אנגליה, הריני שולח אגרת עידוד לעם היהודי בארץ הזאת ובארצות אחרות. שום עם לא סבל במידה אכזרית כל-כך כעם היהודי. צרות שאין לתארן נגרמו לגופם ולנפשם של בני-ארם אלה על-ידי היטלר ומשטר-הרשע שלו. זעם ההתקפה הרא-שונה של הנאצים על מעוזי-החופש וכבוד האדם ניתך על היהודי. הוא נשא ומוסיף לשאת על שכמו מעמסת-סבל הנראית למעלה מכוח אנוש, ובכל-זאת לא נתן מעולם לשבור את רוחו ולא איבד מעולם את רצון ההתנגדות. יש לבטוח, כי ביום הנצחון לא יישכחו סבלות היהודים וחלקם בהיאבקות, ושוב תחזינה עיניהם ביום פקודה, בהתחדש עקרוני הצדק, אשר עליהם תפארת אבותיהם, כי הם אשר השמיעום באזני העולם. ושוב יתגלה כי „טחנות אלוהים טוחנות לאט, אך טוחנות לבטח“.

וינסטון צ'רצ'יל

ככל האפשר של יהודים מארץ-ישראל לשירותים הלוחמים" ולהקים "יחידות צבאיות יהודיות מיהודים שמחוץ לארץ לשירות במזרח-התיכון, או בכל מקום אחר". אולם נכונותנו לשירות נתקבלה במשך שנתיים אלה רק בדחיות ובהשפלות. אף בארץ-ישראל, מקום שהוכר הצורך בשירותנו, לא זכו מאמצינו הנמרצים ביותר אף למלה אחת של הכרה בפומבי. עשרת אלפים יהודים ארץ-ישראליים נלחמו בלב, בחפש, ביוון, בכרתים ובסוריה, אך לעולם אין מזכירים את אנשינו ונמנעים מלהעלות את שמנו. כל מגע או שיתוף-פעולה אתנו לוטים באפלה, כאילו היה בהם כדי לבייש.

בחודש מארס אשתקד, לפני צאתי לארצות-הברית, ניתנה לי, במכתבו של מזכיר-המושבות, ההבטחה, שהקמת הכוח היהודי הלוחם נדחתה שלא ברצון — אולם נדחתה לכל היותר רק לששה חדשים. ידעתי, באיזו התלהבות היתה מתקבלת בקרב אנשינו בארץ-ישראל ובעולם כולו ההודעה, שסוף-סוף אנו עומדים להקים כוח כזה. אולם דבר זה אינו עומד לקום אפילו עתה. אף לאנשינו בארץ-ישראל, אשר ההגנה על ארצם ועל העמדה הבריטית במזרח-התיכון עלולה להיות בשבילם ענין של חיים ומות, פשוטו כמשמעו, ניתן לשרת רק במסגרת של הגבלות ותנאים משפילים.

אף-על-פי שאנו מעוניים על-ידי היטלר כאשר לא עונה שום עם בתולדות הזמן החדש, אף-על-פי שהוא מכריז על עמנו כעל אויבו הראשון, — אף-על-פי-כן מונעים מאתנו את הזכות לראות את שמנו ואת דגלנו מופיעים בין העומדים נגדו במערכה.

ידעתי כי בידודנו זה אינו לפי כוונותיך ולפי רוחך. הרי זה מעללם של אלה שהיו אחראים למדיניות-מינכן באירופה ולספר-הלבן בארץ-ישראל. מקריבים אותנו כדי לרכוש את לב המופתי של ירושלים ואת ידידיו המשמשים את היטלר במזרח-התיכון, אם כי רק על ידי שימוש בכוח בריטי אפשר להבטיח את התנהגות הערבים, כפי שהוכח בעליל בעירק. אך כלום חשיבותם של היהודים היא מועטת כל-כך, כפי שנדמה מתוך היחס אליהם? בליתי ארבעה חדשים באמריקה, סיירתי את הארץ לארכה ולרחבה ועקבתי בתשומת-לב אחרי המתרחש בה. שיווי-המשקל בין הכוחות שם עומד על חוט-השערה. המצב אינו ברור. יש רק קיבוץ לאומי אחד שמוכן להתייצב כולו כאיש אחד לימינה של בריטניה, ולתמוך במדיניות של מתן עזרה לה ללא כל סייג. אלה הם חמשת המיליונים של יהודי אמריקה, החל ממזכיר-המדינה מורגנטאו, המושל ליהמן, השופט העליון פרנקפורטר וכלה באחרון הפועלים והחנוונים היהודים. כולם יודעים היטב מה פירושה של מלחמה זו בהיטלר. המדינאים הבריטים הכירו בשעתם, וחזרו והכירו, כי היהודים הם שעורו בפועל במלחמה האחרונה והכריעו במשקלם את כף-המאזנים באמריקה לטובת בריטניה-הגדולה. צריכים היו לעשות זאת, ויש לשער שיעשו זאת גם הפעם. אולם

המדובר הוא באנשים חיים, בשר ודם. ולנוכח הדחיות וההשפלה המתמדת מתעוררת ההרגשה האלמנטרית של כבוד עצמי ומציבה גבול לשירות, אף אם הוא בא מרצון. יהדות אמריקה מצפה לדיבור — לקריאה מצד ממשלת הוד-מלכותו. הקמת כוח צבאי יהודי לוחם יש בה משום קריאה כזו. ציוד מועט אינו יכול לשמש גורם מכריע לעיכוב. הציוד הנמצא בעין, המיועד למטרה מסויימת, לעולם אפשר להשתמש בו גם בדרך אחרת.

הלא בינתיים נקראו לדגל מאות אלפים של מגוייסים חדשים בקהילות העמים הבריטיים, ואילו עלינו הוטל לחכות להקמת דיבויזה אחת מפאת חוסר ציוד. — אם תגרום להרמת רוחה של יהדות אמריקה, ודאי שישפיע הדבר על הייצור — הנרפה במידת-מה באמריקה — ובזאת יוחזר לך ציוד זה בעודף גדול פי כמה. יותר לי, איפוא, להדגיש, אדוני ראש-הממשלה, שמן הצד הבריטי אין מואסים בדידותנו, וששמנו אינו נמחה בשעה שהיטלר אץ למחות כל זכר לקיומנו. —

שלך בהוקרה

ת. ווייצמן

לפי „ההיאבקות על צבא יהודי“, הוצאת הועד הארצי למען החייל היהודי, תל-אביב, תש"ו.

כט

ביום 14 בנובמבר 1941, לרגל יובלו של העתון היהודי באנגליה „ג'ואיש פרונטיקל“, שלח ראש ממשלת בריטניה, וינסטון צ'רצ'יל, אגרת-ברכה, — כעין אגרת-עידוד ליהדות, הנאנקת בסבל המלחמה:

לרגל יובל המאה של „ג'ואיש פרונטיקל“, שהוא ציון-דרך בתולדות יהדות אנגליה, הריני שולח אגרת עידוד לעם היהודי בארץ הזאת ובארצות אחרות. שום עם לא סבל במידה אכזרית כל-כך כעם היהודי. צרות שאין לתארן נגרמו לגופם ולנפשם של בני-אדם אלה על-ידי היטלר ומשטר-הרשע שלו. זעם ההתקפה הראשונה של הנאצים על מעוזי-החופש וכבוד האדם ניתך על היהודי. הוא נשא ומוסיף לשאת על שכמו מעמסת-סבל הנראית למעלה מכוח אנוש, ובכל-זאת לא נתן מעולם לשבור את רוחו ולא איבד מעולם את רצון ההתנגדות. יש לבטוח, כי ביום הנצחון לא יישכחו סבלות היהודים וחלקם בהיאבקות, ושוב תחוינה עיניהם ביום פקודה, בהתחדש עקרוני הצדק, אשר עליהם תפארת אבותיהם, כי הם אשר השמיעום באזני העולם. ושוב יתגלה כי „טחנות אלוהים טוחנות לאט, אך טוחנות לבטח“.

וינסטון צ'רצ'יל

היא בקות היהודים

ל

בימים 25 ו-26 בנובמבר 1941 שוב היו ויכוחים בבית-הנבחרים הבריטי ובבית-הלורדים בענין הדיוויזיה היהודית, ומתוך כך נתגלה שהממשלה הבריטית נסוגה אחר מכל הבטחותיה, ואינה מסכימה לארגן כוח צבאי יהודי למלחמה בנאצים.

הלורד דייוויס שאל היום בבית-הלורדים את הממשלה, מה מספר היהודים ומה מספר הערבים שהתגייסו לצבא הבריטי למראשית המלחמה; האם אישרה הממשלה את הצעת הסוכנות היהודית לגייס דיוויזיה יהודית לשירות בכל שדה מערכה שהוא, ומה הם הצעדים שנעשו להגשמת הסידורים הדרושים לכך. הלורד קרופט, סגן מיניסטר-המלחמה, השיב כי אין בידו אינפורמציה סטטיסטית על המספר הכללי של ערבים ויהודים שהתגייסו לכוחות הבריטיים, אך ידוע לו כי מספר הארצישראליים שהיו בשירות ביחידות שונות של הצבא הבריטי במזרח-התיכון בסוף אוקטובר 1941 היה 7.985 יהודים ו-3383 ערבים. מאלה שירתו ביחידות חיל-הרגלים 1359 יהודים, 1032 ערבים. בשירותים הצבאיים היו: בראס"ק (שירות ההובלה) 3334 יהודים, 502 ערבים; בחיל-החפרים 2853 יהודים, 1321 ערבים; בפלוגות-ספנות — 457 יהודים, 528 ערבים*.

מספרים אלה מראים — אמר הלורד קרופט — כי מספר הגון של יהודים ארצישראליים כבר משרתים בחלקים השונים של הצבא. אבל הגענו למסקנה כי הקמת דיוויזיה יהודית כרוכה בקשיים מעשיים רציניים, ולפיכך ניתן העידוד להתגייסות יהודים ארצישראליים לתוך יחידות של הצבא הבריטי. הקולונל ואג'ווד הגיש הצעת החלטה, המביעה צער על דחיית הצעת ההסדרות הצינית להקים צבא יהודי אשר יילחם בכל מקום שהוא תחת דגלו שלו. ההצהיר כי מיניסטריון-המלחמה סולד מלהיעזר בחיילים שלא יהיו לפי טעמו של היטלר — יהודים ובני עמים צבעונים. ארתור גרינווד, מיניסטר בלי תיק, ציין בתשובתו את הפעולות באפריקה והביע דעה, כי אין זה לגמרי הוגן מצד הצייר לטעון, כי „אין אנו משתדלים להשתמש בשירותיהם התעשייתיים והצבאיים של כל האנשים השותפים לרעיונותינו“.

על שאלת הלורד דייוויס בבית-הלורדים לענין הצעת הדיוויזיה היהודית ענה הלורד מוין, מיניסטר-המושבות. בית-הלורדים — אמר מיניסטר-המושבות — ישים לב לדבר, כי המו"מ לא הגיע מעולם לשלב סופי, ונדחה ממועד למועד מסיבות צבאיות. באחד בספטמבר, אחרי שובו של הד"ר וייצמן מאמריקה, הודיע לי שלא נוח להשאיר עוד

* פירוט זה אינו כולל את היהודים המשרתים בחיל-התעופה המלכותי, שמספרם הגיע ל-1500, בערך; יוצא אפוא כי המספר הכללי של יהודים ארצי-ישראליים ששירתו בצבא בסוף אוקטובר 1941 היה כ-9500 איש. — הערת המערכת.

את השאלה פתוחה, וכי הוא יעדיף סירוב סופי על דחיה נוספת בלתי־בטוחה. או נידונה השאלה שוב על־ידי המחלקות השונות הנוגעות בה, והתשובה הסופית נמסרה לד"ר וייצמן ב־15 באוקטובר. מיניסטריון־המלחמה לא ראה אפשרות לקבל את ההצעה בתנאים הקיימים. אני יודע — אמר הלורד מוין — כי הענין עורר אכזבה רבה. אולם התנאים כיום הם שונים מאוד ממה שהיו לפני כמה חדשים. כמות גדולה של ציוד נשלחה לרוסיה, ואין מקום להתחייבויות או הבטחות בענין מסוג זה.

לפי טוכנות „פאלקור“, מיום 25 בנובמבר 1931.

לא

ביום 22 ביולי 1942 התכנסה בניו־יורק אסיפת־מחאה גדולה מכל הארגונים היהודים בארצות־הברית; ראש הממ"שלה הבריטית, צ'רצ'יל, שלח טלגרמה לאסיפה זו, ובה ציין בפעם הראשונה את הישגיהם של המתנדבים היהודים מארץ־ישראל למען המלחמה:

יהודים היו קרבנותיו הראשונים של היטלר, ומאו עומדים הם בקו הראשון של ההתנגדות לתוקפנות הנאצית בכל העולם; הקיבוצים היהודים נותנים את חלקם לענין האומות המאוחדות, ובשם ממשלת הוד־מלכותו אני מקדם בברכה את החלטתכם התקיפה לעזור לנו. אני מברך אותה בשמחה, כשם שאני מעריך את התמיכה הנלהבת שכבר נותנים לנו, בראש וראשונה, יהודי ארץ־ישראל. למעלה מעשרת אלפים מהם משרתים עתה בכוחות הבריטיים במזרח־התיכון; למעלה מעשרים־אלף מגויסים בחטיבות־המשטרה השונות בארץ־ישראל. וכמו בכריסטינה כן גם בארץ־ישראל רבים־רבים עומדים במערכה הראשונה של עבודה ותעשייה, המספקות את הצרכים הדרושים להנהלת המלחמה, וכן בשירותים השונים של התגוננות אזרחית.

בקו־ההגנה הראשונים של ארץ־ישראל עומדים הגייסות הלוחמים במדבר המערבי, ובהם משתתפים ארצי־שוראליים השתתפות מליאה. בימים האפלים של שנת 1940 קיבלה על עצמה ממשלת ה. מ. את הריסקה למלא את חובותיה במזרח־התיכון, ובמשך כל הזמן היתה חדורה החלטת תקיפה שהאוכלוסיה היהודית של ארץ־ישראל תקח, בכל הדרכים האפשריות, חלק בהתגדותן של מדינות־ההסכמה למעשי הדיכוי והאכזריות של גרמניה הנאצית...

לפי ההודעה הרשמית.

היא בקות היהודים

לב

ביום 6 באוגוסט 1942, מקץ שלוש שנים למלחמה
בנאציות ולאחר שלוש שנים של מאבק על הדיוויזיה היהודית,
הודיעה הממשלה הבריטית שהיא מוכנה לאפשר את הקמתם
של גדודים עבריים במסגרת הצבא הבריטי. הודעה זו הושמעה
בבית-הנבחרים ע"י מיניסטר-המלחמה הבריטי, לאחר ויכוח
סוער וממושך שהתנהל בנושא זה:

מיניסטר-המלחמה, סיר גיימס גריג, הודיע בבית-הנבחרים על החלטת
הממשלה ליצור רגימנט ארץ-ישראלי, ואמר: הממשלה באה לכלל מסקנה,
שיש לנקוט אמצעים נוספים אלה לשם חינוך ההגנה על הארץ:

(א) יוקם מיד רגימנט של הצבא הבריטי, מורכב מגדודים נפרדים יהודיים
וערביים, לשירות כללי במזרח-התיכון. באופן נורמלי יופעל הרגימנט בארץ-
ישראל, או בארצות השכנות, לשם הגנת א"י. הפלוגות הארצישראליות של הפאפס
יוכללו בתוך הרגימנט החדש, ומקווים כי יתגייסו עוד, לפחות, 10.000 איש נוספים.
(ב) חילה-מתנדבים הארצישראלי ("פאפס"), הפתוח למתגייסים מכל חלקי
התושבים, יורחב עד למסכימום של 2000 איש, במידה שירשו זאת אפשרויות האימון,
הציוד והנשק שבנמצא.

(ג) הקמת משטרת הישובים היהודים תושלם עם גיוסם של 1500 טירונים
נוספים. מפקד חילות המזרח-התיכון ימציא בהקדם האפשרי את קציני-התיאום
ואת הנשק והציוד הדרושים.

(ד) אימון היחידות הקיימות וציודן יתנהלו בכל המהירות האפשרית.
מיניסטר-המלחמה הוסיף: הממשלה החליטה נגד הצהרה בדבר צבא יהודי
מיוחד, אם צבא יהודי עולמי, ואם כוח יהודי עצמאי מכל סוגי הנשק בתוך הקיסרות
הבריטית. יהודים נתיני בריטניה חייבים בשירות בכוחות הבריטים, ויכולים להתנדב
לשירות בצבא הבריטי, כשאר הנתינים הבריטיים. זוהי חובה שהם מילאו אותה עד
עכשיו בשלימות ובאמונה, וכל הכבוד להם מבחינה זו.

אני מניח, כי חובה דומה לזו של שירות בצבא וחופש מקביל להתנדבות
ישנם גם בשביל יהודים אזרחי ארצות-הברית בתוך כוחות-ההגנה של ארצות-
הברית. יהודים בני נתינות זרה יש להם הזדמנויות לרוב לשרת בצבא הבריטי
כמתנדבים, אשר למזרח-התיכון, במידה שזה נוגע לארץ-ישראל, משרתים למעלה
מעשרת אלפים יהודים ביחידות של הצבא הבריטי במזרח-התיכון, ואם נביא בחשבון
את חיל-האוויר וכוחות אחרים, יעלה מספרם ל-14 אלף. קרוב ל-24 אלף יהודים
משרתים בחטיבות-משטרה שונות, הממלאות כמה מחובות-משטרה שדומות בעיקר
לתפקידי משטרת אירלנד; ויש גם משטרה חלקית, שתפקידיה דומים יותר לתפקידי
משמרה-המולדת באנגליה. גם נשים ארצישראליות מגויסות במזרח-התיכון לשירות
המקביל לזה של א.ט.ס. באנגליה. אין כל ספק, שיש ליהודים אפשרויות לרוב

לקחת חלק במערכה נגד גדול האויבים של עמם. ואולם אין זה מבטל את שאיפתם של יהודי ארץ-ישראל להגיע למצב שיוכלו להגן על ארץ-ישראל מפני התקפה אפשרית של ה"ציר".

סאָר ג'יימס גריג הוסיף, שאם האפשרויות המוצעות עכשיו ינוצלו כראוי, יישאר רק חלק מועט מאוד מכוחות האדם המוכנים בארץ-ישראל אשר לא יופעל נגד האויב המשותף. לבסוף הביע את התקוה, כי הקלות אלו יביאו לידי איחודם של היהודים והערבים בהגנת ארצם המשותפת, אם יתגלה הצורך לכך.

בתשובה לשאלה אמר מיניסטר-המלחמה, כי הממשלה לא תקפיד על שויון מספרי מדוייק בין היהודים והערבים.

9 פ' רויטר, 6 באוגוסט 1942.

לג

עם הסכמתה של ממשלת בריטניה להקמת גדורים עבריים במסגרת הצבא הבריטי נתעוררה השאלה, אם תהיה לחיילים היהודים המאורגנים בפלוגות יהודיות הזכות להופיע במערכה ענודים סמל יהודי. בישיבת בית-הנבחרים מיום 9 בנובמבר 1942 הוצגה שאלה זו:

הציר מאנדר שאל היום בבית-הנבחרים, אם לבאטליונים העבריים בארץ-ישראל יינתן סמל מיוחד, אם הפלוגות היהודיות הקיימות של ה"באפס" יוכלו בזמן הקרוב בתוך הבאטליונים העבריים, ואם יינתן ליהודים האפשרות להתגייס לבאטליונים במלוא מידת התנדבותם. כן שאל הציר מאנדר, אם ליהודים המשרתים בפלוגות אחרות מחוץ ל"באפס", שמספרם יותר מ-10 אלפים, יינתן האפשרות לעבור לבאטליונים העבריים.

בתשובה בכתב הודיע סאָר ג'יימס גריג, מיניסטר-המלחמה: ביחס לשאלה הראשונה — ינתן סמל מיוחד על הכובע לרגימאנט הארצישראלי, ומפקד הצבא במזרח-התיכון נדרש להמציא הצעה של סמל כזה. לא נהוג בצבא לתת סמל מיוחד לבאטליונים בודדים. ביחס לשאלה השנייה: על הכללת הפלוגות היהודיות של ה"באפס" בבאטליונים העבריים — התשובה היא חיובית. השאלה השלישית — אינה ברורה כל-צרכה, אך כפי שנאמר בוידוע בבית-הנבחרים ביום 6 לאוגוסט, לא יעמדו על שויון מספרי מוחלט (בין היהודים והערבים) ודבר מילוי המקומות ברגימאנט הארצישראלי יהיה תלוי במידת ההיענות להתגייסות. בשאלה האחרונה על מתן אפשרות ליהודים מפלוגות אחרות לעבור לבאטליונים — דנים עתה, והמיניסטר אינו יכול עדיין לתת תשובה על כך.

9 פ' טוכנות, "פאלקור" מיום 9 בנובמבר 1942.

לד

ביום 15 בדצמבר 1942, יומיים לפני פרסום הצהרת בנות-הברית על מלחמת-ההשמדה של הנאציות ביהודי אירופה, שעה שדעת-הקהל העולמית עמדה תחת רושם הטבח של מיליוני היהודים, שוב נתעוררה בבית-הנבחרים הבריטי השאלה בדבר הקמת כוח צבאי יהודי ראוי לשמו, ובהזדמנות זו נתברר כי לבאטליונים היהודיים בזירת המזרח-התיכון לא ניתנה האפשרות להופיע בחזיתות הקרב, וכי הם משמשים בתורת חיילים ממדרגה שניה, עסוקים בתפקידים צבאיים פנימיים:

בתשובה להצעה שנתעוררה בדבר כינוס ועדה לדיון עם האמריקנים על הקמת צבא יהודי, כתגובה למסע המחודש של הגרמנים נגד היהודים, מסר היום מיניסטר-המלחמה סאָר ג'יימס גריג הודעה בבית-הנבחרים. הוא אמר כי ענין הקמת צבא יהודי נדון בכבוד-ראש בהודמנויות שונות, ואין חושבים כי יש הצדקה לאיזו סטיה שהיא מן המדיניות המקובלת בנידון זה כיום. המיניסטר הבטיח לפרסם בזמן הקרוב ביותר דו"ח על הדיונים עם המפקד הראשי במזרח-התיכון בדבר רגימנט עברי.

בהודעה על הרגימנט הארץ-ישראלי אמר המיניסטר, כי ההגנה על ארץ-ישראל היא חלק בלתי-נפרד מן האסטרטגיה במזרח-התיכון. ומן הצורך הוא, שהתפקידים הנקבעים לרגימנט יהיו קשורים בחלוקת הכוחות הצבאיים במזרח-התיכון בכללו. התפקיד הבלתי-אמצעי שהקצה המפקד הראשי במזרח-התיכון לרגימנט, הוא הגנה מפני סאבוטאג'ה ומפני התקפות על נקודות בארץ-ישראל הנוחות לפגיעה וההיוניות למאמץ-המלחמה. זה הוא תפקיד הכרוך באחריות גדולה. עליידי כך משחרר הרגימנט צבא מאומן ומנוסה, הדרוש בדחיפות לתפקידי-קרב. היקף התפקידים של הרגימנט גדל והולך במידה שמגיעה תגבורת מאומנת נוספת, והמפקד הראשי רוחש אמון מלא ליכולתו של הרגימנט לבצע את תפקידו ההכרחיים. אין זה אומר, כי עם התפתחות המצב לא ישתנה תפקידו של הרגימנט. יש בדעת המפקד הראשי לשחרר יחידות מן הרגימנט הארץ-ישראלי מתפקידיהן הכלליים, בשעה שהציוד והמסיבות יאפשרו לאמן אותן בתפקידי שדה (קרב). ממשלת הוד-מלכותו מאשרת פקודות וכוונות אלו במלואן, ויש תקוה כי במרוצת הזמן תינתן לרגימנט הארץ-ישראלי האפשרות לקחת חלק פעיל יותר במערכת המזרח-התיכון, אם המצב ידרוש זאת.

לפי סוכנות „רויטר“ מיום 15 בדצמבר 1942.

לה

ביום 19 בספטמבר 1944, מקץ חמש שנים למערכה באירופה, החליטה הממשלה הבריטית להיענות לדרישת היהודים ולהקים כוח צבאי יהודי עצמאי, שיופיע בחזיתות הקרב על דגלו היהודי:

הממשלה החליטה להיענות לדרישת הסוכנות היהודית לארץ-ישראל להקים בריגאדה מוגברת יהודית, אשר תשתתף בפעולות-המלחמה ממש. כיסוד לבריגאדה של חיל-הרגלים ישמשו גדודים יהודיים של הראג'ימנט הארצישראלי, ועתה הולך ונעשה הריכוז הדרוש לשם אימונם, לפני הישלחם לזירת מלחמה. מכינים יחידות סיוע ועוזר להשלמת הבריגאדה המוגברת, המיוסדת על היחידות הא"י הקיימות, והן תצטרפנה לבריגאדה של חיל-הרגלים בהקדם האפשרי. פרטי התכנית נידונים עתה עם הסוכנות היהודית, שהוזמנה לסייע בהגשמתה. הסוכנות היהודית לארץ-ישראל הודיעה כי היהודים בכל רחבי העולם, המשוועדים ובני-התחורין, יקדמו בקורת-רוח מרובה את ההכרזה הזאת. הרכב החיל הזה יתן ביטוי ממשי גם לאחדות היהודית, וגם למקום המרכזי שתופסת ארץ-ישראל בחיי היהודים.

ועוד נאמר בהודעתה של הסוכנות היהודית: „כמיליון יהודים נלחמים בצבאות האומות המאוחדות ולמעלה מ־30 אלף יהודים ארצישראליים התנדבו לשירות מזויין לשם מילוי חובתם הלאומית. יחידותיהם, שהשתתפו במערכות רבות, נשארו מפורזות ובנות-בלישם. הקמת הבריגאדה היהודית המוגברת באה בשלב מאוחר של המלחמה. יש בה משום הערכת השירותים שנעשו ומשום התחשבות בשאיפת היהודים להכרה לאומית“.

לפי טוכנות „רויטו“ מיום 19 בספטמבר 1944.

לו

ביום 28 בספטמבר 1944, מסר ראש הממשלה הבריטית בבית-הנבחרים הודעה על ההתפתחות המוצלחת בחזיתות המלחמה לטובתן של בנות-הברית והזכיר במיוחד את הקמת החטיבה היהודית הלוחמת:

בסקירה על מצב המלחמה והמאורעות הבינלאומיים אמר וו. צ'רצ'יל בבית-הנבחרים:

יודע אני, כי יש מספר עצום של יהודים, המשרתים בתוך כוחותינו והכוחות

° בריגאדה מוגברת היא חטיבה שלמה לכל דבר במבנה שלה, ועשויה להיכנס למערכה כיחידה מושלמת. הבריגאדה מורכבת מיחידות-תותחנים ויחידות-עוזר, יחידות מהנדסים, הובלה, מאותתים, שירותים, שירות רפואי ויחידות מיוחדות. למעשה הרי זה מחנה (ארמיה) קטן (הערת רויטר).

האמריקניים; אכן סבור אני, כי מן הראוי הוא, שבריגאדה מוגברת מיוחדת משל אותה אומה, שהתייסרה ביסורים לאיתוארו בידי הנאצים, תהיה מיוצגת כחטיבה נפרדת בתוך הצבאות שנתלכדו למיגורם הסופי של הנאצים. אין ספק בידי, שהיא תשותף לא רק בהיאבקות, אלא גם בכיבוש שלאחריה.
לפי טוכנות „רויטר“ מיום 28 בספטמבר 1944.

לו

ביום 8 במאי 1945, ביום הנצחון לבנות-הברית, עם כניעת גרמניה הנאצית ללא תנאי, נתפרסם כרוז מטעם הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, שהבליט את השתתפות היהודים במערכה הכללית והביא את התביעה לפתרון מוחלט של השאלה היהודית:

המלחמה באירופה נגמרה. העולם כולו נשם לרווחה. משטרה-השטן אשר זרע שנאה בעולם זה שתיים-עשרה שנה, ואשר הפיץ זה שש שנים מות וחורבן באירופה, התפורר לאבק.

לעם היהודי היו אלו השנים המחרידות ביותר בכל דרך-ייסוריו הארוכה. האויב המיט סבל והשפלה על כל עם שנפל לו טרף. אך על העם היהודי בלבד גזר כליה גמורה. כשלושה רבעים של היהודים שהיו ביד האויב — כשליש העם היהודי כולו — נשמדו. המרכזים הגדולים של חיי ישראל ותורתו, מהם שאב העם כוח והשראה זה דורות, נמחו כליל. יהודים חסרי-בית, שבורים בגופם וברוחם, ילדים יתומים והורים שכולים, משוועים מכל פינות אירופה למפלט מן הארצות שהפכו להם גיא-הריגה.

אך לא קרבנות בלבד היו היהודים במלחמה הזאת. מאות אלפים מבנינו נלחמו בצבאות-הברית וחרפו נפשם למוות בהכרעת האויב. הישוב העברי בארץ ישראל שלח רבבות מבניו ובנותיו כמתנדבים במערכות המזרח-התיכון, באפריקה ובאירופה. הרצון הלהוט של העם היהודי להיות מיוצג בשדה-הקרב על-ידי כוח לוחם משלו נתמלא באחרונה. חטיבה יהודית לוחמת, ארץ-ישראלית ברובה, נטלה חלק פעיל בהנחלת תבוסה מכרעת לאויב בחזית איטליה. בכל חלקי אירופה נלחמו יהודים בשורות תנועת המחתרת. מרד הגיטאות בפולין ישאר זכור לעד כעלילת גבורה עילאית.

הגיעה השעה לעולם כולו להסיק לקח מהשואה המזועזעת. רק מפני היות העם היהודי מחוסר ארץ וקיום ממלכתי אפשר היה להרים עליו יד להשמידו. רק על-ידי הסרת המארה ההיסטורית הזאת אפשר למנוע את חזרת האסון. יש לתת לעם היהודי בית, בו ייהנה מאותן הערובות המשמשות יסוד לבטחוננו של כל אומות העולם. אחת ויחידה היא הארץ שיכולה לשמש בית לעם היהודי — הארץ בה היה לעם, אליה נשאר קשור בכל נדודיו, ואליה הוא נכסף כיום לשוב. לאחר

ששים שנות בנין יכולה ארץ-ישראל לקלוט במשך זמן קצר את שארית הפליטה של יהדות אירופה, אשר אין לה תקוה אחרת לישועה של ממש, ולכנס לתוכה כל יהודי השואף לחיים חדשים.

בשעת הרת עולם זו אנו קוראים לכל בני עמנו להזעק אל דגל ציון ולהכריז על רצונם העז לראות בהגשמת חלום הדורות בימינו. שום ערובות-נייר לא ישמרנו מרדיפות חדשות, אלא אם כן יהא לנו מעמד של אומה חפשית בארצה. חובת כל יהודי שניצל ונותר בחיים לעשות את כל התלוי בו לבל יהיו בנינו אחרינו קרבנות לאותו גהינום שהיה מנת חלקם של אחינו באירופה.

יצאנא הקול הקורא להצלת פליטי החרב ללא דיהוי, לפתיחת שערי הארץ לרווחה לפני כל המתדפקים עליהם. יותן לעם היהודי המעמד המגיע לו בארץ-ישראל בתוך קהל מדינות-תבל החפשיות. תהי מדינת-היהודים של ארץ-ישראל אחד מפירות הנצחון.

זהו רגע מכריע בתולדות המין האנושי. אומות העולם לא תדענה שלווה כל עוד לא יבוא העם היהודי על תיקונו. יציבותו המוסרית של המשטר הדימורקראטי, החופש והבטחון של כל אומה בעולם לא יכזבו כל עוד יוסיף היהודי נטול-הבית לשמש אמצעי לחרחור מדנים בין מעמדות ועמים. בשעה הגדולה הזאת אנו קוראים לאלופי הנצחון ולכל אלה אשר דברנו יגע בלבם לתת את דעתם על המצוקה האיומה של העם היהודי ולעזור לו לצאת לחיים חדשים של חירות וכבוד. הנהלת הסוכנות היהודית

ב א ר צ - י ש ר א ל